

Frøblandingen til skyggen med våd til fugtig jord

skaber mere biodiversitet i skyggen

Frøblanding til skyggen med våd jord er udviklet til steder med fugtig jord og begrænset sollys. Med 25 blomstrende urter skaber blandingen et frodigt og artsrigt plantebillede i skovbryn, lavninger, nordsider og fugtige, skyggede hjørner. Den støtter hele 1453 arter og tiltrækker både sommerfugle og fluer. Et ideelt valg til grønne projekter med lav lysintensitet og høj biodiversitetsambition.

Husk det kan tage op til 3 år før blandingen når sit fulde potentiale!

Skygge og fugt som potentiale for biodiversitet

Frøblanding til skyggen med våd jord er en specialblanding til steder, hvor mange andre arter ikke trives. Med høj tolerance over for fugt og skygge udnytter denne blanding områder med vanskelige vækstbetingelser – og forvandler dem til levesteder for et væld af arter. Blandingens understøtter hele **1453 arter** ifølge Plant Parasites of Europe.

Blandingens trives i delvis skygge eller fuld skygge og kræver en jordtype med høj fugtighed – alt fra humusjord og muldjord til ler og let ler. Den er tilpasset kvælstofrige forhold og kan anvendes i både offentlige og private grønne områder, hvor der ønskes maksimal naturværdi med minimal vedligeholdelse.

Et farverigt, fugtelskende plantesamfund

Frøblanding til skyggen med våd jord består af 25 forskellige blomster og urter, herunder **Moskus-Katost**, **Gederams** og **Skov-Galtetand**. Disse planter blomstrer i forskellige højder og farver, hvilket giver visuel variation og struktur i grønne anlæg. Blandingens bliver op til 120 cm høj og giver plads til både mikroklima og mangfoldigt dyreliv.

Sås fra starten af april til slutningen af september med en udsædsmængde på ca. 1 g/m². Når først den er etableret, kræver frøblanding til skyggen med våd jord minimal pleje – men giver langvarig gevinst for økosystemet.

De skyggede blomster tiltrækker blandt andet dagsommerfuglene **Aurora** og **Isblåfugl**, der er næsten truet, samt natsommerfuglene **Brombær-spinder** og **Fingerbøldværgmåler**. Desuden ses mange små fluer og svirrefluer, der udnytter planternes blomster til både føde og æglægning.

Frøblanding til skyggen med våd jord er det ideelle valg, når man ønsker at omdanne skyggefulde og fugtige arealer til funktionelle, naturbase-rede levesteder. Den fungerer godt i regnvandszoner, skovkanter, nordsider og steder med naturligt højt grundvand.

Blandingens indeholder:

Et- og toårige planter: Almindelig Bjørneklo, *Heracleum sphondylium* | Almindelig Fingerbøl, *Digitalis purpurea* | Almindelig Hulsvøb, *Chaerophyllum temulum* | Haremad, *Lapsana communis* | Løgekarse, *Alliaria petiolata* | Moskus-Katost, *Malva moschata*

Flerårige planter: Almindelig Akeleje, *Aquilegia vulgaris* | Almindelig Brunelle, *Prunella vulgaris* | Almindelig Gyldenris, *Soliago virgaurea* | Almindelig Mjødurt, *Filipendula ulmaria* | Angelik, *Angelica sylvestris* | Dag-Pragtstjerne, *Silene dioica* | Feber-Nellikeroed, *Geum urbanum* | Gederams, *Chamerion angustifolium* | Hjortetrost, *Eupatorium cannabinum* | Knoldet Brunrod, *Scrophularia nodosa* | Kæmpe-Star, *Carex pendula* | Læge-Baldrian, *Valeriana officinalis* | Muse-Vikke, *Vicia cracca* | Nælde-Klokke, *Campanula trachelium* | Rejnfan, *Tanacetum vulgare* | Skov-Fladbælg, *Lathyrus sylvestris* | Skov-Galtetand, *Stachys sylvatica* | Svaleurt, *Chelidonium majus* | Vild Kørvel, *Anthriscus sylvestris*

Fakta:

Højde: Op til 120 cm

Jordtype: **Lettere lerjord, sandet jord**

Sås indenfor perioden: ***Starten af april til slutningen af september**

Såningstæthed: **1g pr m²**

Sol/skygge: **Delvis skygge / skygge**

Fugtighed: **Tør, moderat fugtig**

Understøtter 898 arter – Kilde: Plant Parasites of Europe

* se mere på side 4

Frøblandingen til skyggen med våd til fugtig jord skaber mere biodiversitet i skyggen

Oprindelige, ikke forædlede frø

Definition og anvendelse af oprindelige frø (ikke-forædlede):

Oprindelige frø er ikke-forædlede frø, der stammer fra vildtvoksende planter med naturligt forekommende DNA. Frøene er genetisk identiske med de planter, der fandtes i Danmark før den systematiske forædling af sorter begyndte. De anvendes primært i frøblandinger og til tilplantning af arealer, hvor formålet er at fremme biodiversitet og understøtte hjemmehørende arter.

Styrker genetisk mangfoldighed

Oprindelige frø sikrer bevarelse af genetisk mangfoldighed, naturlig tilpasning til lokale forhold og er med til at sikre økosystemet. Planterne spiller en central rolle som føde- og levested for vigtige insekter, blandt andet vilde bestøvere som bier, sommerfugle og svirrefluer.

Forædlede sorter har ofte mistet disse egenskaber. Ændret blomsterform, manglende duftstoffer eller lavere pollenindhold kan gøre dem uegnede for insekter. Oprindelige frø bevarer de egenskaber, som mange insekter er evolutionært afhængige af.

Fordele ved anvendelse af oprindelige frø:

- Understøtter flere insekter
- Bevarer naturlig genetisk variation
- Høj værdi i økosystemet for fugle, små gnavnere, insekter og planter
- Vokser naturligt under lokale klimaforhold
- Velegnet til naturgenopretning (det går hurtigere med denne håndsrækning)

Hvorfor frøenes oprindelse er vigtig

Frøenes oprindelse er helt central for at opretholde den naturlige biodiversitet og for at skabe velfungerende levesteder for planter, insekter og andre organismer. Når vi arbejder med vilde og hjemmehørende arter, er det ikke blot nok, at arten forekommer i Danmark – det er lige så vigtigt, at frøene kommer fra vores egen biogeografiske region. Planter udvikler sig over tid i samspil med klima, jordbund og lokale bestøvere, og derfor er lokalt tilpassede frø bedst egnet til at understøtte den naturlige økologi.

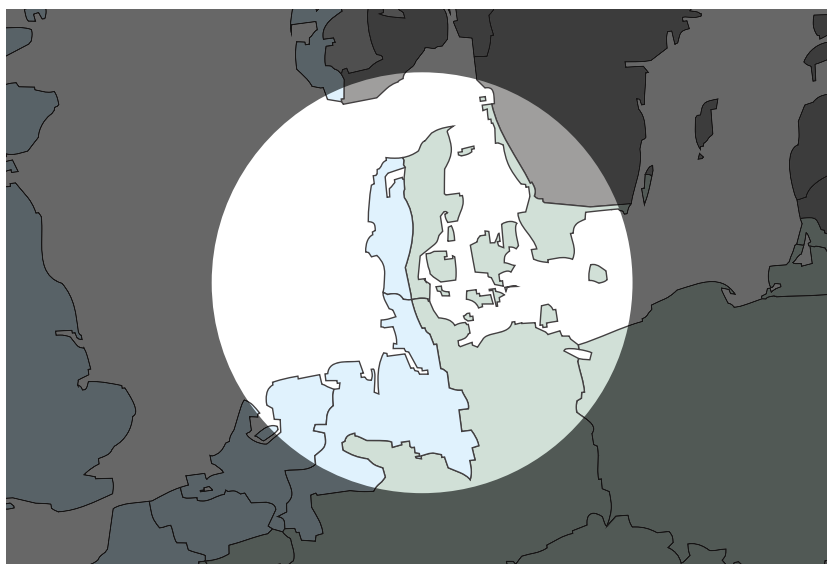
Frø fra Danmarks biogeografiske regioner

Alle frø, der sælges på hjemmesiden, stammer fra Danmarks biogeografiske regioner. Det vil sige, at de kommer fra Danmark, Nordtyskland eller det nordlige Holland – områder med tilsvarende klima og naturforhold. Det sikrer, at frøene kan trives herhjemme og bidrage aktivt til den lokale biodiversitet. Alle enkeltarter, der sælges separat, er hjemmehørende i Danmark og har deres naturlige udbredelse her. I enkelte frøblandinger indgår arter, som ikke er hjemmehørende i Danmark, men som alle er hjemmehørende i de danske biogeografiske regioner og dermed tilpasset vores økosystemer og som desuden allerede lever forvildet her.

At frøenes oprindelse er fra disse regioner betyder også, at vi understøtter bestande, der er genetisk tilpasset vores natur – og ikke introducerer fremmede gener, som kan forringe lokale planters tilpasningsevne. Frøenes oprindelse er derfor ikke blot et spørgsmål om artsnavn, men om en dybere økologisk ansvarlighed.

E.N.S.P.A- og VWW-certificering som garant for kvalitet og ansvarlighed

Alle frø, vi sælger, kommer fra producenter, der er certificeret under E.N.S.P.A – European Native Seed Producers Association eller VWW – Association of German native seed and plant producers. Det betyder, at hele produktionskæden lever op til skrappe krav om dokumentation, gennemsigtighed og bæredygtighed. Dette er endnu en garanti for, at frøenes oprindelse er troværdig og veldokumenteret.

Frøblandingen til skyggen med våd til fugtig jord skaber mere biodiversitet i skyggen

Vejledning til klargøring af jorden, når der skal sås hjemmehørende blomster og urter

Ved etablering af større arealer med vilde og hjemmehørende blomster og urter er forberedelsen af jorden afgørende for succes. Her handler det ikke om at gøde, men om at fjerne græs og andre planter, så de nye frø får plads til at spire. Nedenfor beskrives, hvordan du bedst klargør jorden, samt særlige forhold ved skråninger, lerjord, sandet jord og fugtig jord.

Generel klargøring af jord:

Når man vil etablere vilde og hjemmehørende blomster og urter på større arealer, er det afgørende, at jorden er korrekt forberedt. Selvom disse planter ofte trives bedst på næringsfattig jord og ikke kræver tilførsel af gødning, er det vigtigt, at konkurrerende vegetation – især græs – fjernes grundigt for at give frøene en god start.

Det første skridt er at fjerne eksisterende plantedække. Hvis arealet er dækket af græs eller anden tæt vegetation, bør man begynde med en mekanisk fjernelse. Det kan ske ved, at man graver eller skraber græstørven af. Da det er vigtigt at få rødderne med, så græs og ukrudt ikke spirer igen.

Vegetation der fjernes kan være: græs, kvikgræs, marktidslær, mælkebøtter, skvalderkål, brændenælder. Grunden til at disse planter fjernes er at de er så stærke, at de nemt kan overtage arealet og dermed tager pladsen fra den såede blanding.

Efterfølgende er det en god idé at lade jorden hvile i nogle uger, så eventuelle hvilende frø i jorden kan spire. Når de er kommet op, fjernes de uønskede spirer, så man får et mere rent udgangspunkt. Det kan være meget effektivt til at reducere ikke ønsket vegetation i den første vækstsæson.

Jorden kan herefter jævnes og løsnes i overfladen. Et godt såbed til forvildede og hjemmehørende frø er fast i bunden og let krummet i overfladen. En let tromling kan anvendes både før og efter såning for at sikre god jordkontakt med frøene.

Særlige forhold for forskellige jordtyper og terræn

Skrånninger

På skrånninger er det ekstra vigtigt at minimere jordbearbejdning, da der er risiko for erosion. I stedet for at fræse dybt, anbefales det at slå vegetationen ned og fjerne det afklippede materiale. Herefter kan du rive let i overfladen og så frøene direkte. En let tromling hjælper med jordkontakt, men undgå tunge maskiner, som kan skade strukturen på skrånninger.

Lerjord

Lerjord kræver særlig opmærksomhed, da den let bliver kompakt. Undgå at bearbejde jorden, når den er våd, da det kan føre til klumper og dårlig struktur. Det bedste tidspunkt at forberede lerjord på er i tørre perioder, hvor jorden er smuldrende. Riv eller harv overfladen let for at skabe en fin, jævn såbund. Overvej at iblande sand, hvis overfladen er meget tæt.

Sandet jord

Sandet jord er ofte veldrænet og let at bearbejde, hvilket gør forberedelsen nem. Til gengæld tørrer den hurtigt ud og kan have svært ved at holde på frø og næring. Det er vigtigt at undgå for dyb bearbejdning, da det kan forstyrre jordens struktur. Riv overfladen let og troml gerne efter såning for at sikre god jordkontakt. Overvej at så i fugtige perioder for at støtte spiringen.

Våd eller fugtig jord

På fugtig jord bør man være opmærksom på dræning og tidsrum for såning. Det er vigtigt ikke at bearbejde jorden, når den er vandmættet, da det skader strukturen og skaber iltfattige forhold for frøene. Vent på en tør periode og fjern overfladisk vegetation. Vælg plantearter, der naturligt trives i våde forhold, og sørg for, at frøene får god kontakt med jorden uden at blive dækket for dybt.

Frøblandingen til skyggen med våd til fugtig jord skaber mere biodiversitet i skyggen

Vejledning til såning af blandingen

Tre vigtige elementer, der er helt afgørende for at få de enkelte frø til at spirer

Kontakt med jorden, frøene skal have jordkontakt for at kunne spire

Vand, frøene og spirene må ikke udtørre under den tidlige spiringsproces

Varme, spiringsprocessen aktiveres af varme, hvor meget er forskellig fra den ene type frø til den anden

Tidspunktet for såning

Tidspunktet for såning af hjemmehørende frøblandinger vigtigt. Det bedste resultat opnås ved at så i sensommer/efterår fra slut af august til slut oktober, men de kan også sås i det tidlige forår fra midt i marts til slut maj, når jorden er fugtig, og temperaturen ikke er for høj. Frøene spredes jævnt ud over arealet – enten med håndkraft eller med en såmaskine – og tromles derefter let for at sikre god kontakt med jorden, uden at de dækkes for dybt.

Ved korrekt klargøring af jorden øges chancen for en succesfuld etablering af et artsrigt, vildt og hjemmehørende areal, som både er smukt og gavnligt for biodiversiteten.

Såning i sensommeren/efteråret

De modne frø falder naturligt i sensommeren. Den varme fugtige jord er ideel til spiring af frø. Derfor er det bedste tidspunkt til at så hjemmehørende frøblandinger i sensommeren og i efteråret (fra slut august til slut oktober). Jorden er for det meste naturligt våd i denne periode, derfor vil det ikke være nødvendigt at vande.

Hvis der sås om foråret

Der kan også sås om foråret, dette tilgodeser mest de etårige frø, der kan starte med at spire fra midt i marts til midt i maj. Men hverken de to- eller flerårige planter vil kunne nydes første år. Hvis der sås tidligt om foråret, kan man undgå de negative virkninger af en tør sommer. Dybt rodfæstede frøplanter er mere modstandsdygtige over for tørke.

Hvis der sås efter midsommer.

Såning i perioden fra midsommer og resten af sommeren, vil ikke give det store udbytte, da der er stor chance for, at mange planter ikke blomstrer derefter.

I denne periode kan der være behov for vanding.

Såtæthed

For de fleste blandinger er 1 g/m² tilstrækkeligt, men fordi vejret bliver mere og mere ekstremt, kan det være nyttigt at vælge en lidt højere såtæthed. Op til et gennemsnitligt maksimum på 2 g/m².

Kort sagt

Vores frø er ikke forædlede, hvorfor frøene i blandingen ikke vil spire på en gang, der vil i stedet være spirende blomstrende planter i løbet af hele sæsonen. Denne diversitet udspringer blandt andet af at 1-årige arter spirer i varm jord. Mens andre arter har brug for en kold periode. Spirehastigheden vil kunne variere meget, der kan gå fra en uge til flere måneder afhængig af arten og vejret. Det vil kunne tage op til 3 år før blandingen har foldet sig helt ud.

Husk det kan tage op til 3 år før blandingen når sit fulde potentiale!

Frøblandingen til skyggen med våd til fugtig jord skaber mere biodiversitet i skyggen

Vejledning til vedligeholdelse af de tilsåede arealer

Hvorfor vedligeholdelse er afgørende for blomsterengen

Når en blomstereng med vilde og hjemmehørende arter er etableret, er vedligeholdelsen nøglen til, at området forbliver artsrigt og ikke bliver overtaget af dominerende græsser eller næringskrævende planter. Vedligeholdelsen har til formål at fjerne næring, give lys til de spirende planter og understøtte det varierede plante- og dyreliv, som blomsterengen tiltrækker.

Hvornår og hvordan blomsterengen skal slås

Forårsslåning

Den vigtigste del af vedligeholdelsen er slåning. En blomstereng skal slås i bund én til to gange om året. Det er afgørende, at arealet slås senest ved forårsjævndøgn (omkring 20. marts). En tidlig slåning fjerner dødt plantemateriale og giver lys og plads til nye spirer i foråret. Det anbefales at lade afklippet ligge et par dage, så æg og larver kan nå at drysse ned på jorden, inden afklippet fjernes.

Sensommersslåning

En anden slåning kan foretages i sensommeren, efter hovedblomstringen, når frøene er modnet og faldet til jorden. Det er vigtigt, at det afslåede materiale fjernes fra arealet for at reducere næringstilførslen til jorden. For meget næring favoriserer kraftigtvoksende arter og svækker vilde blomsters konkurrenceevne.

Slåning af stier og adgangsarealer (kaldes også for fuldmandskørsel)

Ved større arealer kan det være en fordel at etablere stier, som slås jævnlige, dog gerne forskellige steder, for at give adgang og variation. Disse stier kan samtidig fungere som værdifulde levesteder for bestøvere og andre smådyr, da vegetationen her holdes lav og varm. Derudover kan stierne give alle der har interesse et kig på det spændende liv som blandingen trækker til.

Mosaikslåning og pleje i løbet af året

Mosaikslåning er en anbefalet metode, hvor man slår dele af arealet ad gangen og efterlader andre dele uslåede. Dette giver lys og føde til insekter, fugle og andre dyr hele året og sikrer, at dele af vegetationen får lov at blomstre og sætte frø hvert år.

Slåning af grøftekanter og rabatter

Er der sæt vilde og hjemmehørende blomster i grøftekanter og rabatter skal de slås på samme måde som ved mosaikslåningen. Slå kun dele af stykket, og vent så et par uger, før det næste slås. Ellers fjernes insekternes levegrundlag.

Slåmaskinen

Har man mulighed for at slå med en fingerklipper, giver det det bedste resultat. Fingerklipperen er mere skånsom i forhold til planterne, men mere vigtigt overfor de æg og larver der sidder på planterne. Man kan evt lade afklippet ligge et par dage, så æg og larver kan drysse ned på jorden.

Hvad man bør undgå i plejen af vilde danske planter

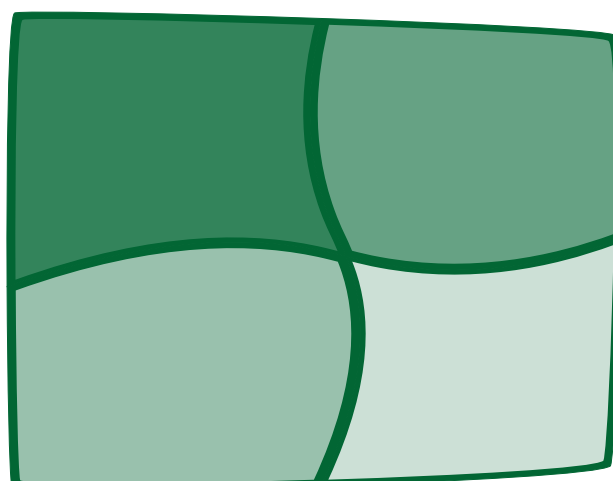
Det anbefales ikke at gøde arealer med vilde og hjemmehørende blomster, da det fremmer uønsket vækst. Heller ikke pløjning eller anden kraftig jordbearbejdning bør finde sted, medmindre arealet skal genetableres.

Med korrekt vedligeholdelse vil blomsterengen udvikle sig smukt over tid og blive et værdifuldt levested for en lang række plante- og dyrearter.

Sådan kan fuldmandskørsel se ud

Sådan kan mosaikslåning evt. gøres

Insekthaver

– Registreret leverandør til Vild Med Vilje

Insekthaver er stolte af at være registreret leverandør til **Vild Med Vilje**. Det betyder, at vores frøblandinger er godkendt som egnede til brug i projekter, der arbejder efter principperne og værdierne i Vild Med Vilje-bevægelsen. Som registreret leverandør lever vi op til de krav, der sikrer, at de frø, vi sælger, reelt bidrager til mere naturlig dynamik, **mere biodiversitet og forbedrede levevilkår for insekter og andre dyr**.

Vores sortiment af frøblandinger er udviklet med fokus på hjemmehørende og insektvenlige arter, variation i blomstringstid, høj værdi for økosystemerne og arter, som understøtter alle insekter gennem hele sæsonen. Det gør dem særligt velegnede i projekter, hvor målet er at skabe levende, mangfoldige naturområder – både i byer, i erhvervsområder og i private eller kommunale anlæg.

Vild Med Vilje – en bevægelse og en forening for mere vild natur

Vild Med Vilje er en stærk landsdækkende bevægelse og forening (NGO), der arbejder for at bringe **mere vild natur** tilbage i hverdagen dér, hvor mennesker bor, arbejder og færdes. Bevægelsen bygger på tanken om, at både små og store områder kan gøre en forskel for biodiversiteten, hvis de får lov at udvikle sig på naturens præmisser. Det kan være alt fra en blomstrende rabat, en vild baghave, en kommunal grøn stribe eller et større erhvervsområde.

Organisationen fremmer vidensdeling, fællesskab og handling. Formålet er at inspirere og støtte borgere, virksomheder og organisationer i at forvalte naturen mere skånsomt og dermed give plads til flere arter og flere naturlige processer og levesteder. Et vigtigt element i bevægelsen er, at indsatsen for vildere natur skal være både meningsfuld, troværdig og konkret.

Registreret varemærke – og klare retningslinjer for brug

Det er vigtigt at være opmærksom på, at *Vild Med Vilje* er et **registreret varemærke**. Det betyder, at navnet og konceptet **ikke må benyttes i markedsføring, branding, salgsmateriale, emballage** eller anden form for erhvervsmæssig, kommunal eller foreningsmæssig kommunikation, medmindre der foreligger **skriftligt samtykke** fra Foreningen Vild Med Vilje.

Denne beskyttelse af navnet er med til at sikre, at projekter, som bruger Vild Med Vilje-navnet, lever op til bevægelsens standarder og værdier. Samtidig sikrer det, at begrebet "Vild Med Vilje" ikke udvandes, men fortsat står som et kvalitetsstempel for seriøst og dokumenteret biodiversitetsarbejde.

Foreningen er dog **meget åben for samarbejder** og hjælper gerne virksomheder, organisationer og kommuner, der ønsker at blive en del af bevægelsen eller som ønsker at kunne anvende navnet i forbindelse med projekter.

Ét skridt tættere på et officielt Vild Med Vilje-projekt

Ved at **vælge frø fra Insekthaver** har man allerede nået den første forudsætning for at kunne etablere et **officielt Vild Med Vilje-projekt**. Frøene lever op til de kvalitetskrav, der skal til for at understøtte vildere natur, og de er udvalgt i overensstemmelse med principperne for Vild Med Vilje.

Der er dog endnu en forudsætning, som skal være opfyldt, før et projekt officielt kan kaldes et rigtigt Vild Med Vilje-projekt i kommerciel, kommunal eller foreningsmæssig sammenhæng:

Slutbrugeren – det vil sige kunden, organisationen eller virksomheden – skal være godkendt som **Vild Med Vilje-partner**.

Som partner får man adgang til at anvende navnet i sin kommunikation (i henhold til aftalen) samt vejledning og materiale fra Foreningen Vild Med Vilje. **Partnerskabet sikrer, at projekterne udføres korrekt og i tråd med bevægelsens vision for vildere natur.**

Sådan bliver I Vild Med Vilje-partner

Hvis I ønsker at starte et projekt og anvende Vild Med Vilje-navnet officielt, kan I læse mere om partnerskab her:

www.vildmedvilje.dk/partner

Telefon: 60 77 47 26

Foreningen står klar til at guide og indgå aftaler med både virksomheder, foreninger, kommuner og private initiativer, der vil være en del af bevægelsen.

&

VILD
[MED
VILJE]